

جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه

سطح ۴

موضوع تحقیق:

اصول و مبانی احتجاج و اقناع در متون دینی با

تاکید بر قرآن کریم

استاد (اهنما):

حضرت حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمد مهدی کرجیان

استاد مشاور:

حضرت حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمد رضا پور

دانش پژوه:

محسن اکبری

سال تدوین: ۱۳۹۲

چکیده

احتجاج و اقناع به دنبال تغییر نگرش در بعد عقلی، تغییر عواطف و احساسات در مرحله قلبی و نهایتاً تغییر رفتارها در بعد جوارحی است. طرح ریزی برای اقناع مخاطبان یک عنصر آرمانی برای تداوم یک جریان فکری به حساب می آید. در علم منطق، برهان، جدل، خطابه، مغالطه و شعر هر کدام به نحوی به دنبال ایجاد یک تغییر در مخاطب خود هستند. این تحول دارای سطح و مخاطبین خاص خود می باشد. چنانکه فلسفه نیز با ادواق ثلاثه، مشایی، اشراقی و متعالیه دنبال اقناع مخاطبان و ارتقاء آنان به درجه انسانیت هستند. فلسفه مشایی غالباً مبتنی بر تفکر عقلانی و برهان منطقی است ولی در روش اشراقی گرچه تفکر و استدلال برهانی لازم است ولی کافی نبوده و بهره‌گیری از ذوق عرفانی نیز لازم می‌باشد. شیوه بحث در فلسفه و حکمت متعالیه با شیوه بحث در فلسفه اشراقی تفاوت جوهری ندارد؛ بلکه آنچه آن را کاملاً از مشرب اشراق متفاوت می‌سازد عبارتند از: اصالت وجود، حرکت جوهری، تشکیک در حقیقت وجود و غیره. اقناع و احتجاج در کلام نیز مسیر مشخص استفاده از عقل، نقل و تلفیق این دو را دنبال می‌کند. عرفان تنها بر تصفیه نفس بر اساس سلوک الی الله و تقرب به حق تا مرحله وصول به حقیقت تکیه دارد و به هیچ وجه اعتمادی به استدلال عقلی ندارد. احتجاج و اقناع در قرآن و روایات دارای اصول درونی و بیرونی است. اصول درونی شامل اصل حکمت است که با روشهای «برهان و استدلال» و «رعایت مقتضای حال» حاصل می‌گردد. اصل تذکر اصل دوم درونی است که روش‌های موعظه حسنه، یادآوری نعمت‌ها و رحمت‌ها، عبرت‌آموزی و تکرار راه وصول به این اصل است. اصل مجادله، اصلی دیگر از اصول درونی است که خود داری انواع احسن، حسن و بد می‌باشد. روش مجادله احسن خود از روش پرسش و پاسخ، روش مقایسه، روش مناظره، روش همراهی بهره می‌برد. اصل بعدی اصل انقلاب درونی است. روش اعطای بینش درباره نظام هستی، دنیا، تاریخ انسان، سرگذشت و حقیقت انسانها، مرگ و عالم پس از مرگ به همراه روش دعوت به ایمان و دفع بدی به خوبی، ما را به این اصل می‌رساند. اصول بیرونی شامل اصل مخاطب‌شناسی است که با تکیه بر مخاطب جوان، توجه به ویژگی‌های فردی و اجتماعی، تاکید بر فطرت مخاطبان و تغییر موقعیت راهکارهای رعایت این اصل در قرآن و روایات است. اصل روانشناسی احتجاج و اقناع اصل دیگر بیرونی است که با مراجعه به روش‌های اسوه‌سازی، تحریک عواطف، روش تشویق و تنبیه در قرآن و روایات می‌توان دریافت. اصل بعدی رفق و مدارا است. این به اصل با مرحله ای نمودن تکالیف و تجدید نظر در آن به دست می‌آید. این اصول همگی در قرآن و روایات به وفور کاربست دارند.

واژگان کلیدی: احتجاج، اقناع، اصول و مبانی، حکمت، تذکر، مجادله، تحول درونی، مخاطب‌شناسی، روانشناسی، رفق و مدارا

۱	فصل اول: کلیات و مفاهیم.....
۲	کلیات.....
۲	بیان مسأله.....
۲	پرسش های اصلی و فرعی.....
۲	پیشینه تحقیق.....
۳	اهداف تحقیق.....
۳	ضرورت تحقیق.....
۴	مفاهیم.....
۴	معنای لغوی و اصطلاحی مبانی و اصول.....
۷	نتیجه بحث لغوی و اصطلاحی مبانی و اصول.....
۷	معنای لغوی و اصطلاحی احتجاج.....

۸	معنای لغوی و اصطلاحی اقناع.....
۱۰	فصل دوم: روش احتجاج و اقناع در منطق، فلسفه، کلام و عرفان .....
۱۱	روش احتجاج و اقناع در منطق.....
۱۱	1. برهان.....
۱۱	2. جدل.....
۱۲	3. خطابه.....
۱۳	4. مغالطه.....
۱۳	5. شعر.....
۱۴	روش احتجاج و اقناع در فلسفه.....
۱۴	1. روش اقناع و احتجاج در فلسفه مشایی.....
۱۵	2. روش اقناع و بحث در فلسفه اشراقی.....
۱۶	3. روش اقناع و بحث در فلسفه و حکمت متعالیه.....
۱۶	روش اقناع در کلام.....
۱۸	روش اقناع و احتجاج در عرفان.....
۱۹	مبانی هستی‌شناسی احتجاج و اقناع از منظر قرآن کریم.....
۱۹	1. خدا محوریت.....
۲۰	2. هستی تجلی نظام احسن.....
۲۲	3. هستی اعم از دنیا و آخرت.....
۲۳	4. هستی هدفمند.....
۲۴	مبانی انسان‌شناسی احتجاج و اقناع از منظر قرآن کریم.....
۲۴	توصیف انسان از منظر قرآن.....

۳۲	..... محدودیت های انسان
۳۳	..... امکانات بشری و شناخت های مورد نیاز
۳۳	..... توصیف ترکیبی انسان از منظر قرآن
۳۵	..... شعور حقیقی انسان و ارتباطش با اشیاء
۳۵	..... بحران انسان شناسی معاصر
۳۷	..... فصل سوم: اصول و مبانی درونی احتجاج و اقناع
۳۸	..... مقدمه
۳۸	..... اصل حکمت
۴۰	..... روش برهان و استدلال
۵۶	..... روش رعایت مقتضای حال
۶۵	..... اصل تذکر
۶۵	..... روش موعظه حسنه
۷۷	..... روش یادآوری نعمت ها و رحمت های الهی
۸۰	..... روش عبرت آموزی
۸۶	..... روش تکرار
۹۱	..... اصل مجادله
۹۲	..... مجادله احسن
۱۱۵	..... مجادله حسن
۱۱۷	..... مجادله غیر حسن
۱۲۰	..... اصل تحول باطن یا انقلاب درونی
۱۲۰	..... 1. روش اعطای بینش و روشن گری

۱۳۵	..... 2. روش دعوت به ایمان
۱۳۶	..... 3. روش دفع بدی به خوبی
۱۴۰	..... فصل چهارم: اصول و مبانی بیرونی احتجاج و اقناع
۱۴۱	..... مقدمه
۱۴۱	..... اصل مخاطب شناسی احتجاج و اقناع
۱۴۱	..... روش مخاطب شناسی
۱۴۸	..... روش تغییر موقعیت
۱۴۹	..... اصل روانشناسی احتجاج و اقناع
۱۴۹	..... روش اسوه سازی
۱۵۴	..... روش تحریک عواطف
۱۵۹	..... روش تشویق و تنبیه
۱۶۵	..... اصل رفق و مدارا
۱۶۶	..... الف. روش مرحله ای نمودن تکالیف
۱۶۷	..... ب: روش تجدید نظر در تکالیف
۱۶۹	..... فصل پنجم: نتیجه گیری
۱۷۲	..... منابع